

YENİ TÜRK EDEBİYATI'NDA “KIZILELMA”

*Abdullah HARMANCI**

ÖZET

Geleneksel edebiyatımızın farklı türlerinde kullanım alanı bulan “Kızılelma” motifinin, Yeni Türk Edebiyatında, Ziya Gökalp, Aka Gündüz, Ömer Seyfettin, Nihal Atsız, Niyazi Yıldırım Gençosmanoğlu, Dilaver Cebeci, Ragıp Şevki Yeşim, Mim Kemal Öke, Halil Delice gibi şair ve yazarların kaleminde yeni anlamlar kazanmaya devam ettiği görülmektedir. Makalemizde bu eserler tanıtılmaya ve değerlendirilmeye gayret edilmiş, “Kızılelma”nın geleneksel ve modern edebiyatımız içerisinde kazandığı anlamlar üzerinde durulmuştur.

Anahtar Kelimeler: “Kızılelma”, Yeni Türk Edebiyatı, öykü, şiir, roman.

THE “KIZILELMA” IN NEW TURKISH LITERATURE

ABSTRACT

It is seen that the “Kızılelma” motif that found an area of use in different genres of our traditional literature continues to make new senses in the Modern Turkish Literature with the pens of authors and poets such as Ziya Gökalp, Aka Gündüz, Ömer Seyfettin, Nihal Atsız, Niyazi Yıldırım Gençosmanoğlu, Dilaver Cebeci, Ragıp Şevki Yeşim, Mim Kemal Öke, Halil Delice. In our article, it's attempted to introduce and assess these works and discussed new senses made by “Kızılelma” in our traditional and modern literature.

Key Words: “Kızılelma” (Red apple), New Turkish Literature, short story, poetry, novel.

*Selçuk Üniversitesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Yeni Türk Edebiyatı Ana Bilim Dalı, abduallah_harmanci@hotmail.com.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/3 Summer 2010*

GİRİŞ

"Kızılma"¹, Türklerin cihan hâkimiyeti idealinin bir sembolü olarak görülmüş, özellikle Osmanlı döneminde, devletin alması gereken yol, varması gereken yer şeklinde algılanmıştır.

"Kızılma"nın, Türk tarihinin hangi döneminde ortaya çıktığı sorusu tartışmalı ise de, yaygın anlayış, Osmanlı ile birlikte tarihe ve edebiyata mal olduğu, Osmanlı'nın özellikle Batı memleketlerine doğru yürüttüğü cihadın bir sembolü olduğu yönünde birleşmektedir. (Gökyay 1986, 9-14)² "Kızılma", Osmanlı'nın hiç bitmeyen fetih özlemidir. "İ'lâ'yı kelimetullah" anlayışıyla birleşmiş bir dünya hâkimiyeti ülküsüdür.

Osmanlı'nın Avrupa'da fethetmeyi istediği önemli şehirler, "Kızılma" olarak anılmıştır. Evliya Çelebi, *Seyahatname*'sinde, Osmanlı'nın "Kızılma"larını bir bir saymaktadır: Bunlar, Kuzey Kafkasya, Bizans (=İstanbul), Budin, Belgrad, Estergon, Viyana, Roma ve Köln'dür. (Danişmend 1983, 162,163) Görüldüğü gibi, Osmanlı'nın "Kızılma"sı daha çok Batı yönüne doğrudur ve bu şehirler büyük oranda ele geçirilmiştir.

Osmanlıların en büyük idealleri/"Kızılma"ları arasında İstanbul bulunuyorsa da, henüz İstanbul'un fethinden altmış dört sene önce, Yıldırım Bayezid, Kosova Meydan Muharebesi'ni kazandıktan sonra kendisiyle ticaret ve barış antlaşması yapmak üzere huzuruna çıkan elçilere olumsuz cevap vermiş, Roma'ya kadar gideceğini ve Saint Pierre Kilisesi'nin mihrabında atını yemleyeceğini söylemiştir. Fatih Sultan Mehmet'in de sık sık tekrar ettiği söylenen bu söz, Osmanlı'nın bir "Kızılma" olarak benimsediği Roma'nın ve efsanelere konu olmuş Saint Pierre Kilisesi'nin önemine işaret etmektedir. (Danişmend 1983, 164)

Vatikan'daki Saint Pierre Kilisesi, "Kızılma" efsanesinin oluşumunda önemli bir pay sahibidir: "*Batı kaynaklarında asa ile birlikte hükümdarlık alameti olarak kullanıldığı belirtilen 'Kızılma' bazılarında göre İtalya'da Roma şehri, bazılarında göre de Roma'daki Saint Pierre Kilisesi'nin üzerinde bulunan ve denizden de görülebilen*

¹ Çalışmamızın tamamında ilk harfi büyük ve birleşik olmak üzere "Kızılma" imlası tercih edilmiş, yaptığımız alıntılardaki örnekler de buna göre değiştirilmiştir.

² Orhan Şaik Gökyay, *Tarih ve Toplum*'da tefrika halinde yayımlanan ünlü "Kızılma Üzerine" başlıklı makalesinde, konuyu bütün zenginliği ile ele almıştır. Bu makale için bk. Orhan Şaik Gökyay, "Kızılma Üzerine", *Tarih ve Toplum*, Ocak, Şubat, Mart, Nisan 1986, S. 25, 26, 27, 28, s. 9-14, s. 20-24, s. 9-13, s. 9-13. Ayrıca Stefanos Yerasimos'un konuyla ilgili görüşleri için bk. "Ağaçtan Elmaya: Apokaliptik Bir Temanın Soyağacı", *Cogito*, Kış 1999, S. 17, s. 291-332.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/3 Summer 2010*

altın yaldızlı küre ya da bu kilisenin üstü kırmızı bakırla kaplanmış kubbesidir.” (Gökyay 2002, 559)

Stefanos Yerasimos, geleneksel edebiyatımız içinde yer alan metinlerde “Kızılelma” sembolünün izini sürmüştür. Sarı Saltuk’un kahramanlıklarını içeren *Saltukname*’den Evliya Çelebi’ye kadar, divan şairlerimizden halk şairlerimize kadar uzanan çizgide, “Kızılelma” motifi pek çok eserde söz konusu edilmiştir. (Yerasimos 1999, 311)

Geleneksel edebiyatımızda, masallarla, efsanelerle, koşmalarla, gazellerle işlenen “Kızılelma” sembolünün, büyük ölçüde Yeniçeri Ocağı ile bütünleşmiş olmasından dolayı, 19. asırda büyük oranda unutulması manidardır. (Ayvazoğlu 2008, 272) Tanzimat Edebiyatı, Servet-i Fünun Edebiyatı gibi dönemlerde sessizliğe terk edilen “Kızılelma” motifi, II. Meşrutiyet’ten sonra Ziya Gökalp’in 1913 yılında yayımlayacağı ünlü manzumesiyle yeniden ortaya çıkmıştır. Gökalp, “Kızılelma”ya geleneksel anlamının dışında yeni bir anlayışla yaklaşmış, onu Türklerin birleşme, yükselme, kurtulma idealleriyle, Turan hayalleriyle bütünleştirmiştir.

Aka Gündüz ve Ömer Seyfettin aynı dönemde “Kızılelma” konulu eserler vermişlerse de, Ömer Seyfettin, aşağıda değineceğimiz öyküsünde Kanuni’yi ve askerlerini anlattığı için, “Kızılelma”yı, Gökalp’in şiirindeki modern anlamı içerisinde değil, gelenekteki anlamı doğrultusunda işlemiştir. Aka Gündüz’ün durumu ise ilginçtir: Yazarın, 1914’te basılan *Muhterem Katil* piyesinin başına koyduğu ön sözde, eserini “Moskoflarla harp ilan olunmazdan evvel” yazdığını belirtmesi, üzerinde düşünülmesi gereken bir husustur. Zira bu gerçek onu Gökalp’tan önceye taşıyabilir. Aşağıda bu hususa da değinilecektir.

Birinci Dünya Savaşı’yla birlikte “Kızılelma” ideali ve edebiyatı sessizliğe gömülür. 1931 yılında Nihal Atsız “Adalar Denizinden Altayların Ötesine Kadar Bütün Türk Gençliğine” şiirini yazacak ve “Kızılelma” edebiyatı yeniden canlanacaktır. *Çınaraltı* dergisi etrafında, bu kavram üzerinde yeniden tartışmalar yapılır ve *Kızılelma* adlarıyla dergiler çıkartılır. (Ayvazoğlu 2008, 272)

Aşağıda görüleceği üzere, zikrettiğimiz isimler dışında, Niyazi Yıldırım Gençosmanoğlu, Ragıp Şevki Yeşim, Mim Kemal Öke, Halil Delice, Dilaver Cebeci gibi pek çok şair ve yazarımız, bu kavramı kâh geleneksel kâh modern anlamı içerisinde çeşitli şiir, öykü ve romanlarında işlemişlerdir. Şimdi bu eserlere daha yakından bakalım:

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/3 Summer 2010*

ŞİR ALANINDA

a.Ziya Gökâl ve Kızılma

Milli Edebiyat Cereyanı'nın ve Türkçülük düşüncesinin önde gelen isimlerinden olan Ziya Gökâl (1874-1924), edebiyatımızda güçlü bir şair olarak kabul görmemişse de, Türk düşünce hayatında kayda değer bir yeri olmuş ve Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşunda düşüncelerinin tesiri büyük olmuştur. İncelememize konu olan "Kızılma" manzumesi, *Türk Yurdu*'nun 5 Şubat 1913 tarihli nüshasında yayımlanmış ve şairin 1914 yılında çıkan ilk şiir kitabına da adını vermiştir. (Tansel 1972, XIII)

Manzum bir hikâye olan "Kızılma", Bakû'lü, güngörmüş, varlıklı bir ailenin Paris'te okuyan kızları Ay Hanım'ın hayatından bir kesit sunmaktadır. Anne ve babasının ani ölümleri üzerine Paris'ten dönen Ay Hanım, memleketinde "İstiklal Beşiği" adını verdiği erkeklere ve kızlara ayrı olmak üzere iki okul açar. Ay Hanım, bu çalışmalarını sürdürürken, Ressam Turgut'u görür ve ona âşık olur. Ressam Turgut, Ay Hanım'ın hocasına "Kızılma"nın neresi olduğunu sormaya gelmiştir. Ay Hanım'ın hocası Sadettin Molla, Turgut'un sorusunu cevaplarken, Ay Hanım da gizlice anlatılanları dinlemektedir. Sadettin Molla, "Kızılma"yı anlatmaya başladığında, Ziya Gökâl'in gerek bu kavram ya da sembol hakkındaki düşüncelerini, gerekse tarihimize, medeniyetimize bakışını öğreniriz: "...Oğlum, Türk fatihleri,/İsterdi istila etmek her yeri;/Fethe lakin bir tek hedef tanırdı,/Orayı kendine İrem sanırdı./Bu mev'ud ülkeye, bu tatlı yurda/Vasıl olmak için hep bu uğurda/Yüzlerce defalar Türklük kaynadı:/Hind'i, Çin'i, Mısır'ı, Rum'u kapladı./Bütün paytahtlara, en son Çinler'e/Gitti; fakat asla bu meçhul yere/Yaklaşmadı; çünkü o mev'ud ülke/değildi hariçte bir mevcud ülke."/ "Kızılma" yok mu? Şüphesiz vardır;/Fakat onun semti başka diyardır.../Zemini mefkure, seması hayal.../Bir gün gerçek fakat şimdilik masal.../Türk medeniyeti taklitsiz, sâfi/Doğmadıkça bu yurt kalacak hafî..." (Tansel 1972, 11)

Bu mısralardan hareketle söyleyebiliriz ki, Gökâl'in "Kızılma"sı, yeryüzünde bulunmayan bir hayali ülkedir. Bir ufuk gibi, kendisine yaklaştıkça sizden uzaklaşır. Endülüslü Ebu Hayyam'ın "El-kasd-ül Mütebaid" tanımı, tam da bu ufuk benzetmesine denk düşmektedir. (Danişmend 1983, 160) Gökâl, atalarımızın çok yerler fethettiğini fakat bu yerlerin sahiplerince de atalarımızın fethedildiğini söyleyerek, tarihimize bir eleştiri yöneltmektedir. Adeta girdiği kabın şeklini alan Türkler, bu sebeple ne bir Türk felsefesi, ne de bir Türk hukuku geliştirebilmişlerdir. Bazen Arap, bazen Acem, bazen de Frenk dinli olmayı seçmiş olan Türkler, kimi zaman Arapça Farsça yazmış, kimi zaman Frenkçe

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/3 Summer 2010*

yazmıştır. Kısacası, bazen Doğu'ya, bazen Batı'ya yönelmiş, fakat kendi şahsiyetini bulamamıştır. Şu mısralarda, Gökalp, "Kızılelma"ya nasıl ulaşılacağını anlatmaktadır: *"Millette olsa bir gizli ihtiyaç,/Milli vicdan bulur ona bir ilaç;/Türk bakmamış İram yahut Sebâ'ya,/Demiş: "Gideceğim Kızılelma'ya."/Maksadı gitmektir birliğe doğru,/Milli düşünceye, dirliğe doğru.../Bilir bir gün milli irfan doğacak/Yeni Orhun, Yeni Tufan doğacak./İçtimai bir yurt, kavmi bir tarih/Edecek Türülük'ü taklidden tenzih."* (Tansel 1972, 13)

Perde arkasından bu sözleri dinleyen Ay Hanım, hocasının anlattığı "Kızılelma" idealini gerçekleştirmeye karar verir. İdealini gerçekleştirmekle kalmaz aynı zamanda Avrupa'ya kendisini aramaya gelen Turgut'la da evlenir. Bu saadet atmosferinden sonra şiiri bitiren mısralar şunlardır: *"Kızılelma oldu bir güzel Cennet:/Oradan Turan'a yağdı saadet./Ey Tanrı icabet kıl bu duaya:/Bizi de kavuştur Kızılelma'ya!..."* (Tansel 1972, 22).

Orhan Şaik Gökyay'ın şu satırları, Gökalp'la birlikte "Kızılelma" kavramının yeni bir anlam kazanışını örneklemektedir: *"Tanzimat'tan sonraki yıllarda hemen hemen unutulmaya yüz tutan bu sembole yeni bir anlam kazandırmaya çalışan Ziya Gökalp'ta "Kızılelma", bu defa, çökmekte ve dağılmakta olan Osmanlı Devleti yerine bütün Türklerin bir araya gelerek kuracakları ve yüzyıllardır özlemini çektikleri Turan ülkesiyle eş anlamda kullanılır."* (Gökyay 2002, 560).

Görüldüğü gibi, Ziya Gökalp'ın "Kızılelma" şiiri, bu kavramı, gelenekte olandan farklı bir şekilde yorumlamış, "Kızılelma"yı, Türklerin hâlihazırda içinde buldukları olumsuzluklardan onları uzaklaştıracak, uzak ve muhayyel bir Turan ülkesi/ülküsü olarak görmüş ve göstermiştir. Geleneksel metinlerimizde, Osmanlı'nın günün birinde ulaşacağı bir şehir, varılacak bir diyar olarak görülen "Kızılelma", burada, haritada aranacak bir nokta değil, Türklerin büyük birliklerini sağlayacakları bir muhayyel vatan olarak algılanmıştır. "Kızılelma", *"Zemini mefkûre, seması hayal.../Bir gün gerçek fakat şimdilik masal..."* olan bir muhayyel mekândır ve ancak Türklerin taklitçilikten kurtulup kendi şahsiyetlerini bulmaları şartıyla gerçeğe dönüşebilecektir.

Gökalp bir başka şiirinde de, *"Demez taş, kaya/Yürürüz yaya/Türkü, gideriz/Kızılelma'ya!"* der. (Tansel 1972, 66) Bu bölümü Gökalp'ın kendi cümleleriyle bitirelim: *"...ruhların büyük bir özlemle aradığı 'Kızılelma', gerçeklik alanında değil, düş alanındadır. Türk köylüsü 'Kızılelma'yı düşlerken gözünün önüne eski Türk ilhanlıkları gelir."* (Gökalp 2004, 23)

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/3 Summer 2010*

b. Aka Gündüz ve *Muhterem Katil*³

İstanbul'un işgaliyle birlikte memleket meseleleriyle ilgili yazılar yazıp konuşmalar yapan Gündüz, 1900 yılından itibaren yazı hayatına atılmış ve eserlerinde milliyetçi, idealist, vatanperver bir çizgiyi hiçbir zaman terk etmemiştir. (Aktaş 1992, 318-320) "*Aka Gündüz, romanlarıyla, Türk milletinin –özellikle halk tabakasının-fazilet duygularını harekete geçirmiştir. Onun eserlerinde tükenmez bir heyecan ve enerjiyle örülmüş sade, samimi, orijinal bir dille karşılaşmaktayız. Aka Gündüz, dilimizin Arapça, Farsça terkip ve tamlamalarla dolu olduğu bir dönemde duru Türkçesiyle kendini sevdirmesini bilmiştir. Fakat geçinebilmek için sürekli yazmak zorunda kalan Aka Gündüz, eserlerinin edebi kıymetini fazla düşünmemiştir. O, Ahmet Mithat Efendi gibi çalakaalem yazan biridir.*" (Aktaş 1992, 318-320) Şerif Aktaş'a ait bu satırlar, şiir, öykü, roman ve tiyatro alanında eserler vermiş olan Aka Gündüz'ü (1886-1958) pek çok yönüyle yansıtmaktadır.

Aka Gündüz'ün piyes türünde yazdığı ve 1914'te ilk baskısı yapılan *Muhterem Katil*'in başına koyduğu "Muhterem Kari'lerime" başlıklı notta, eserin "*bütün tiyatro sanatını cami, eksiksiz bir piyes olmaktan ziyade, milli his ve heyecanı tahrik edici bir süs*" olduğuna dikkat çekilmektedir. Bu notun ilginç tarafı, yazarın eseri "Moskoflarla harp ilan olunmazdan evvel" yazdığını söylemesidir. (Aka Gündüz 1914, 2) Yukarıda kısaca değindiğimiz gibi, Yeni Türk Edebiyatı içerisinde, "Kızılma" sembolünü yeniden gündeme taşıyan ilk edibimizin Ziya Gökalp olduğu genel kabul görmüştür. Ancak burada Gündüz'ün "*Moskoflarla harp ilan olunmazdan evvel*" derken kastettiği 1912-1913 Balkan Harbi ise, eserini Gökalp'tan evvel yazdığı düşünülebilir. Her ne kadar Gündüz, eserini geç yayımlamış olmakla bu alanda ilk olma hakkını kaybetmişse de, burada verilen bilgi doğru ise, en azından eserini Gökalp'tan ilhamla yazmadığını düşünmemiz mümkün olabilecektir. Ayrıca eserin baş tarafında *Muhterem Katil*'in sahnelerde 20 defa oynandığı belirtilmekte ve oyunda görev alan kimi tiyatro sanatçılarına teşekkür edilmektedir. Bu da meseleyi daha da karmaşıklaştıran bir durumdur. Eserin yazıldığı tarihin tam olarak belirlenmesi, bu muğlaklığı giderecektir. Bu tartışmayı bir tarafa bırakarak, şimdi, esere kısaca göz atalım:

Muhterem Katil üç perdelik bir piyestir. Doksan bir sayfadan oluşur. Çoğunlukla mensur olan piyeste, özellikle idealizmin,

³ *Muhterem Katil*, her ne kadar bir piyes ise de, içinde Kızılma'dan bahseden bölümleri manzumdur ve bu sebeple makalemizde şiirler bölümünde incelenmiştir.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/3 Summer 2010*

romantizmin yükseldiği bölümlerde manzum parçalar yer alır. Piyesin “Kızılelma” edebiyatımıza konu oluşu biraz da bu manzum bölümlerde birkaç kez geçen “Kızılelma” konulu bir şiir dolayısıyladır. Olaylar, Kafkasya’da Ecdad adlı köyde geçmektedir. Doğan, Can, Yakup, Şahin, Kumru, Nine, Esmâ, Şeyh Şamil, Asker, Çoban, Bir Köylü, İhtilalci Köylüler, İhtilalci Çeteler piyesin şahıs kadrosunu oluşturur. Piyeste ön planda olan Doğan, Can, Yakup, Kumru, Nine ve Esmâ’dır. Doğan’la Kumru, Can’la Esmâ kardeşlerdir. Doğan Esmâ’ya, Can ise Kumru’ya âşıktır. Doğan ve Can, Balkan Harbi’nde Osmanlı için savaşmışlar ve gazi olmuşlardır. Doğan aynı zamanda sakat kalmıştır.

Eserde sürekli olarak işlenen, her fırsatta vurgulanan konu; vatan, millet sevgisi, insanın hürriyete duyduğu ihtiyaçtır. Moskoflar, eserdeki Türklerin can düşmanıdır. Her fırsatta küçümsenir, her fırsatta aşağılanırlar. Her fırsatta Türk olmak yüceltilir. *Muhterem Katil*’de, ilk satırlarından itibaren, Kafkasya Türklerinin Moskoflara karşı yapacakları bir ihtilalden bahsedilir. Eser boyunca adım adım bu ihtilale hazırlık yapılmaktadır ve bu “mukaddes maksad”a doğru giderek yükselen bir ivme ile yaklaşılır. Gerilim giderek tırmanır ve sonunda okuyucu, başından beri hazırlandığı Türk ihtilaline ulaşır.

Muhterem Katil’de “kurtuluş”, esaretten, izmihlalden kurtuluş en çok vurgulanan temalardan biridir. Sadece Kafkasya Türkleri değil, bütün bir Osmanlı devleti kurtarılacaktır. İhtilalci çetenin başı olan Yakup, “Hem Kafkasya’yı, hem Türk saltanatını kurtarıp yükselteceğiz.” (Aka Gündüz 1914, 67) der. Yakup’un bu konuşmasının arkasından, bir asker tarafından aşağıdaki “türkü” okunacaktır:

“Ey Türkoğlu! Silahların dolu mu?
Tuttuğun yol yolu mu?
Çözdü kader artık bağlı kolumu!
Sür git kardeş! Bu yol çıkar Turan’a!
Bütün Kafkas, nura, kana bulana!”

(Aka Gündüz 1914, 67,68)

Eserde birkaç defa tekrar eden bu şiir, Turan’a, Türklerin dünya üzerindeki istiklaline ve hakimiyetine işaret etmektedir. *Muhterem Katil*’in sonunda Türkler arzu ettikleri ihtilali gerçekleştirir ve Kızılelma için ciddi bir adım atılmış olur. Görüldüğü gibi, Aka Gündüz, bir tiyatro eserinde yer alan şiirinde, Kızılelma idealini Ziya Gökalp’in yukarıda andığımız eserinde vurguladığı anlayış paralelinde dile getirmektedir. Ancak Gökalp’in muhayyel Kızılelma’sına karşılık, Gündüz’ün Türklerin gerçek vatanı olan Türkistan’ı bütünüyle Orta Asya’yı ima ettiği söylenebilir. Bu anlamda, iki şair

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/3 Summer 2010*

arasında "Kızılma"ya yüklenen anlam bakımından bir farklılık olduğunu söyleyen Stefanos Yerasimos haksız değildir. (Yerasimos 1999, 326)

c. Yahya Kemal ve "Gedik Ahmet Paşa'ya Gazel"

Bütün esaslarına tamamıyla uymasa da, Milli Edebiyat Hareketi'ni bilhassa fikir planında desteklemiş olan Yahya Kemal Beyatlı (1884-1958), epik bir atmosfer içinde işlediği milli tarih temasıyla birlikte, aşk, ölüm, İstanbul ve sonsuzluk gibi konuları da şiirlerine taşımış, özellikle "Akıncı, Mohaç Türküsü, İstanbul'u Alan Yeniçeri'ye Gazel, Süleymaniye'de Bayram Sabahı" gibi eserleriyle Türk şiirinde kendine sağlam bir yer edinmiştir. "Ona göre, birçok Türk devletleri içinde, yükseliş devrinde dünyada her bakımdan medeni bir üstünlük kurmuş ve onu uzun müddet sürdürmüş en büyük devlet olan Osmanlı İmparatorluğu'nun tarihi, tema olarak, milli bir edebiyatı besleyebilecek güçte idi." diyen Kenan Akyüz, şairin, tarih konulu şiirleriyle I. Dünya Savaşı'nın sonlarında büyük bir çöküntü içinde bulunan Türklerin maneviyatını güçlendirmek gibi bir gayesinin bulunduğunu düşünmektedir. (Akyüz 1990, 172)

Yahya Kemal'in tarihimize yönelmiş şiirlerinden biri de "Gedik Ahmet Paşa'ya Gazel" adını taşır ve bu şiirde "Kızılma" motifi işlenir:

*"Bâd hükmün sürüp enfâs-ı Mesihâ'ya kadar
Bâdbân açtı zafer sahil-i a'dâya kadar
Çıktı Otranto'ya pürvelvele Ahmet Paşa
Tuğlar varsa gerektir Kızılmâ'ya kadar
Ra'd-ı tekbir kopup gıtmelidir bank-i ezan
Dâr-ı küffârda meşhur kenîsâya kadar
Gark-ı nur olmalı iman-ı Muhammed'le frenk
Bu sefer Rim-papa'dan Hazret-i İsa'ya kadar
Olsun ilham edenin ruhuna bir tuhfe Kemal
Şehper açsun bu gazel Cennet-i Âlâya kadar."*

(Yahya Kemal 1993, 71-72)

Osmanlı'nın "Kızılma"larından birinin de Roma olduğu düşünülürse, şairin bu şiiri geniş bir tarih bilgisi ve birikiminden istifade ederek yazdığı ve ancak bu ayrıntıları önceden bilen bir okuyucunun anlayabileceği inceliklerle şiirini bezediği görülmektedir. Gazelin beyitlerini günümüz Türkçesiyle ve nesirleştirerek vermek istiyoruz:

"Rüzgar, Mesih'in diriltici nefesinin bulunduğu yerlere kadar ulaştı. Zafer, düşman sahillerine kadar yelken açtı. Ahmet Paşa, Otranto'ya ihtişamlı seslerle çıktı. Tuğlar "Kızılma"ya kadar ulaştı.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/3 Summer 2010*

Gür tekbir sesleriyle ezan kopup gitmeli, dört bir yana yayılmalıdır. Kâfirler diyarındaki meşhur Saint Pierre Kilise'sine kadar uzanmalıdır. Frenk, Hazret-i Muhammed'in imanıyla gark olmalıdır. Roma'daki Papa'dan Hazret-i İsa'ya kadar herkes bu nura dahil olmalıdır. Ey Kemal, bu gazel bu şiirin yazılmasına sebep olan Gedik Ahmet Paşa'ya hediye olsun. Cennete kadar kanat açsın."

Şiirin kendisine adandığı Gedik Ahmet Paşa, Fatih Sultan Mehmet'in sadrazamlarından biridir. Fatih tarafından Otranto'ya gönderilmiştir. (Ayvazoğlu 2008, 188-189) Otranto, İtalya'nın güneydoğusunda, Osmanlıların Pulya dedikleri Puglia bölgesindeki piskoposluk merkezidir. Ticari açıdan önemli bir limandır. (Ayvazoğlu 2008, 374) Şiirde bahsedilen "meşhur kenisa" Sainte Pierre Kilisesidir. Yahya Kemal'in bu şiirde "Kızılelma"dan bahsetmesi çok manidardır. Ahmet Paşa'nın Otranto zaferi "Kızılelma" yolunda çok önemli bir zaferdir. Otranto'nun Hıristiyanlar için önemli bir yerleşim merkezi olması da ayrıca bu zaferin ehemmiyetini artırmaktadır. Zira Osmanlı'nın yeni topraklar keşfetme arzusu "ila-yı kelimetullah" inancından kaynaklanmaktadır. Şiirde geçen Hıristiyanlık vurgusu, biraz da Otranto'nun fethedilmesinden ileri gelmektedir.

Yahya Kemal'in "Kızılelma"sı bütünüyle Osmanlı döneminde kabul gören "Kızılelma" anlayışının neticesidir. Yahya Kemal tarihimizin bir dönemini işlemiş, tarihimizdeki "Kızılelma" algısını büyük bir başarıyla vermiştir. Yahya Kemal'in *Bitmemiş Şiirler* kitabında yer alan bir beyti de, bu temayı gene aynı doğrultuda işlemektedir:

"Cedlerin şanlı akınlar dolu dört yüz senesi

Tâ 'Kızılelma'ya gitmek denilen an'anesi" (Ayvazoğlu 2008, 272)

d. Nihal Atsız ve "Türk Gençliğine", "Kader" Şiirleri

Cumhuriyet döneminde Türkçülük ve Turancılık düşüncesinin önemli savunucularından biri olan Nihal Atsız (1905-1975), *Kızılelma* dergisinin 1. sayısında yapılan bir ankette kendisine yöneltilen "*Türkçülük telakkiniz nedir?*" sorusuna "*Dünyadaki bütün Türklerin tek bir devlet halinde, tek bir bayrak altında her sahada bütün milletlerden ileri ve hepsinden üstün olmaları düşüncesi...*" şeklinde cevap vermiştir. (Müftüoğlu 1947, 8-9) Aynı derginin aynı sayısında Atsız imzalı "Kızılelma" başlıklı bir yazıda, Nihal Atsız, "ülkü"nün bir millet için diriltici işlevinden bahsetmekte, "Kızılelma" ülküsünü tehlikeli maceracılık olarak görenleri eleştirmektedir. (Atsız 1947, 3-4) Türklük telakkisini açıklarken söyledikleri, aslında "Kızılelma" kavramından ne anladığını da göstermektedir.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/3 Summer 2010*

Atsız'ın tek şiir kitabı olan *Yolların Sonu*'nda, "Adalar Denizinden Altayların Ötesine Kadar Bütün Türk Gençliğine" (1931) ve "Kader" (1952) başlıklı şiirlerinde üç kez "Kızılelma" ifadesi geçmektedir.

"Türk Gençliğine" (1931) şiiri çok sert, güçlü, yer yer lirizmin yakalandığı bir ölkü şiiridir. 14'lü hece ölçüsüyle yazılmıştır. Türk gençliğine idealleri uğrunda her zorluğa katlanması gerektiğini haykıran şair, muhataplarına, mefkûresinden başka her varlığı unutan bir kahraman olmasını öğütler. Şiirin ikinci bölümünde yer alan aşağıya alacağımız iki kıtada "Kızılelma" ifadeleri geçmektedir:

*"KIZIL ELMA uğrunda kılıç çekince kından,
Bahtiyarlık denen şey artık geçmez yakından.
Mesut olup gülmeyi sök, çıkar hatırından.
Belki öldükten sonra bir parça güleceksin.*

*Yüz paralık kurşunla gider 'HAYAT' dediğin;
'Tanrı yolu' uzaktır; erken kalk, sıkı giyin.
Yazık, bütün ömrünce o kadar özlediğin,
Güzel Kızılelma'na varmadan öleceksin."* (Atsız 1997, 74)

Nihal Atsız'ın "Kızılelma"sı da, görüldüğü gibi, dünyada sağlanacak olan büyük Türk birliğidir. Ancak Ziya Gökalp'ta olduğu gibi, muhayyel bir Turan'dan bahsetmek zordur. Atsız'ın "Kızılelma"sında yer ve yön muhayyel değildir. Şiirde geçen "*Doğru sözü Kül Tegin kitabesinde ara...*", "*Ruhlarımız buluşur elbet Tanrı Dağında...*" gibi ifadeler, Türklerin ilk vatanına işaret etmektedir.

Atsız'ın "Kızılelma"dan bahsettiği bir başka şiiri "Kader" (1952), aruz vezniyle yazılmıştır. Kullanılan dil, şairin genç yaşlarda yazdığı şiirlerle kıyaslandığında sadelikten uzak, ağdalıdır. Şairin ruhundaki ağırlık, şiirin yapısal özelliklerine de yansımış gibidir:

*"Şad olmamak olur mu, Kızılelma semtine
Bir gün dönerse rayet-i âli-tebârımız.
Hiçbir emel gönülde karar etmiyor bugün,
Ermektedir şitaya hazin sonbaharımız.
Hakanların dikilmeli Altay'da tuğları,
Varsın cihanda olmayagörsün mezarımız."*

(Atsız 1997, 131)

Görüldüğü gibi, şair artık yorulmuştur. Sitemkârdır. İstediklerini gerçekleştirememiştir. Emellerine ulaşamamıştır. Ancak kimselere dünyevi emelleri için baş eğmemiştir. "Maziyle, ırkla, sancakla" iftihar etmiştir. Kendisinden sonra "Kızılelma"ya soylu ırkı dönecek olursa, bundan büyük bir mutluluk duyacaktır. Kendisinin

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/3 Summer 2010*

dünyada bir mezarı olmasa da, hakanların tuğları Altay'da dikilirse bu ona yetecektir.

“Kızılelma”, “hakanların tuğlarının Altay'da dikilmesi ya da soylu Türk ırkının vatanına dönmesi” sembollerinde anlatıldığı gibi, dünyadaki tüm Türklerin büyük bir birlik kurmalarıdır. Turan'la aynı anlamda kullanılan “Kızılelma” kavramı, Atsız'da bir cihet belirtmekte, somutlaşmaktadır. Gökalp, hatırlanacak olursa, “Kızılelma”yı, “*Zemini mefkûre, seması hayal.../Bir gün gerçek fakat şimdilik masal...*” olan bir muhayyel mekân olarak tanımlamıştı. Böyle de olsa, sonuçta Atsız da, Gökalp'la birlikte “Kızılelma”nın kazanmış olduğu modern anlamın paralelinde bir “Kızılelma” tasavvur etmektedir.

e. Niyazi Yıldırım Gençosmanoğlu ve “Kızılelma” Konulu Şiirleri

Destan şairi olarak tanınan Niyazi Yıldırım Gençosmanoğlu (1929-1992), ilk şiir kitabını 1952'de yayımlamıştır. Bu tarihten 1990 yılına kadar, on bir adet şiir kitabı yayımlayan Gençosmanoğlu, ilk şiirlerinden itibaren yer yer “Kızılelma” konusunu işlemiştir. Şair hakkında bir inceleme yayımlayan Arif Yılmaz, onun sanatıyla ilgili olarak şunları söylemiştir: “*Gençosmanoğlu, milletimizin övünme burçları diyebileceğimiz İslami ve milli vak'alarımızı, zaferlerimizin gururunu, mağlubiyetlerimizin acısını, inancımızı, coğrafya ve kültürümüzü şekillendiren uçsuz bucaksız diyarları, mazi, hal ve ati üçgeni içerisinde işleyerek şiirin bengisuyu ile yeni heyecanlar haline getirmiştir.*” (Yılmaz 2000, 207)

Şairin kimi şiirlerinde Atsız milliyetçiliği paralelinde, ırk üstünlüğüne dayanan bir anlayışı benimsediği görülürse de (Kaplan 1992, 603), yukarıdaki alıntıda da anlaşılacağı gibi, zamanla İslamiyet sonrası dönemlerin olay ve kişilerinde yönelmiş olduğu görülmektedir.⁴ Gençosmanoğlu'nun “Kızılelma” temasını işlediği şiirlerinden kısa alıntılar yapalım:

“Rum Gazileri”nden: “*Doğarlar ufkuna Kızılelma'nın/Alçacak dallara konabilmezler.*” (Gençosmanoğlu 2002a, 146) “Ant”tan: “*Yüreksizler kurnazca,/Koç yiğitler şahbazca,/Pekçe konuşur!/Gönüllerin türküsü,/ Kızılelma ülküsü.../Bugün, gök gürültüsü,/Türkçe konuşur!*” (Gençosmanoğlu 2002a, 264) “Malazgirt Marşı”ndan: “*Yiğitler kan döker, bayrak*

⁴ Niyazi Yıldırım Gençosmanoğlu'nun şiiriyle ilgili olarak hazırlanmış önemli bir çalışma için bk. Mithat Durmuş, *Mitopoeitik şair Niyazi Yıldırım Gençosmanoğlu*, Manas Yay., Elazığ 2010.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/3 Summer 2010*

solmaya./Anadolu başlar vatan olmaya.../Kızilelma'ya hey... Kızilelma'ya..." (Gençosmanoğlu 2002a, 270) "Susadım"dan: "Susadım, sulara! Serin sulara/Susadım, kaynağı derin sulara/Dağlar yol verin, yol verin sulara/Güneşe, yıldıza, aya susadım!/Dedemin doğduğu öz ilimize./Destanımı söyleyen dilimize./Ezeli, ebedi menzilizimize/Susadım, Kızilelma'ya susadım." (Gençosmanoğlu 2002b, 244) "Bozkurtların Ruhu II"den: "O KAN orda durdukça, bize durmak mı gerek?/ KIZILELMA yolunu gayrı sormak mı gerek?" (Gençosmanoğlu 2002b, 258) "Ey! Milli mefkurenin ışığında koşanlar!./ Ey! Ruhlar diyarında Tanrı'yla konuşanlar/Hamlemizin hızında adımızdan eser var./ Kızilelma'ya kadar, Kızilelma'ya kadar." (Gençosmanoğlu 2002b, 262)

Hüseyin Nihal Atsız'ın milliyetçilik anlayışından beslenen fakat İslamiyet sonrası tarihimizi de önemseyen Gençosmanoğlu'nun "Kızilelma" kavramına bakışı, Ziya Gökalp'in "Kızilelma" şiiriyle başlattığı anlayıştan farklı değildir. "Kızilelma", Türklerin son asırlarda kaybettikleri dünya hakimiyet güçlerini yeniden ele geçirmeleri idealinin, bütün dünya Türklüğünün birleşmesi ülküsünün bir sembolüdür. "Kızilelma"ya bir adres, bir cihet göstermek bakımından, Gençosmanoğlu'nun Gökalp'tan ayrıldığı ve Atsız'a yaklaştığı görülür. Tarihî bir olayın anlatıldığı Malazgirt Marşı'nda ise, geleneksel "Kızilelma" anlayışının dile getirildiğini, bu şiirde başta İstanbul olmak üzere Avrupa şehirlerinin kastedildiğini söylemek mümkündür.

f. Dilaver Cebeci ve "Güven"

Edebiyatın pek çok türünde eser vermiş olan Dilaver Cebeci (1943-2008), *Hun Aşkı* (1973), *Mavi Türkü* (1983), *Şafağa Çekilenler* (1984), *Ve Sığıırım İçime* (1992), *Sitare* (1997), *Asra Yemin Olsun ki...* (2000) adlı şiir kitapları yayımlamıştır (Işık 2006, 808). "Güven" başlıklı şiirinde şöyle der:

"Yola çıkıp Tanrı kurtlar yolundan,
Yandık piştik 'Kızıl Elma' derdinden.
Günde bin kez Gökbörünün ardından" (Gültepe 2007, 390)

Pek çok milliyetçi Türk şairinin yaptığı gibi, Cebeci de, "Kızilelma"yı kendisine varılacak bir yer olarak görmektedir. "Kızilelma", Tanrı kurtlar yolundan gidilip varılacak, uğruna "yanılıp pişilecek" bir ülkü, Türklerin dünya üzerindeki birliklerinin sağlanması esasına dayalı bir idealdir. Şiirin sondan üçüncü mısraında Kur'an'daki "Kâfirler istemese de Allah nurunu tamamlayacaktır." ya da "Allah'ın yardımı yakındır." ayetlerine gönderme yapılmakta, bu

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/3 Summer 2010*

ayetlerin müjdelediği zaferle ya da başarıyla “Kızılma” ideali özdeşleştirilmektedir.

ÖYKÜ VE ROMAN ALANINDA

a. Ömer Seyfettin ve “Kızılma Neresi?”

Edebiyatımızda “Yeni Lisan” davasını ortaya atıp bu uğurda çok başarılı öyküler yazarak haklı bir şöhret edinen Ömer Seyfettin’e (1884–1920) edebiyatımızdaki asıl şöhretini kazandıran hikâyeleridir. “*Destanî bir ruhla dolu olan bu hikâyeler, savaşın devam ettiği bir dönemde halkın ve askerinin maneviyatını yükseltmek, tarihten getirilen örneklerle mücadele azmini artırmak ve ona yeni ufuklar kazandırmak fırsatını*” vermişlerdir. (Argunşah 1999, 9)

Ömer Seyfettin’in ‘Eski Kahramanlar’ başlığını taşıyan bu tarz öykülerinden biri de “Kızılma Neresi?”dir. *Yeni Mecmua*’da 29 Kasım 1917 tarihinde yayımlanmış olan (Argunşah 1999, 167) bu öykü, Kanuni Sultan Süleyman’ın Kızılma’nın nerede olduğunu merak etmesiyle başlar. Yazarın dünyaya, hayata, sanata bakışını gösteren tezli bir öyküdür:

Sultan Süleyman, otağında yalnız başına otururken, dışarıdan gelen “Kızılma’ya... Kızılma’ya...” naralarını duyunca “Kızılma’nın neresi olduğunu düşünmeye başlar ve bu soru’nun cevabını araştırmak üzere devletin ileri gelen görevlilerini çağırır. “Kızılma neresi? diye mırıldandı. Şarkta olsun, Garpta olsun, sefere çıkarken galeyana elen asker hep ‘Kızılma’ya...’ diye bağırdı. Bu narayı yeniçeri kışlalarında, sipahi ocaklarında, geçit resimlerinde, hatta İstanbul’da, sarayın iç bahçesinde bile duymuştu. Kızılma neresiydi?” (Argunşah 1999, 161)

“Kızılma’nın neresi olduğu konusunda çevresindekilerden padişaha farklı cevaplar gelir. Bunlar arasında, Viyana, Roma, Çin, Maçin, Hint, Sint, Kaf Dağı’nın arkası gibi cevaplar vardır ve padişah bu cevapların hiçbirini beğenmez. Bu sırada, dışarıdan sırayla üç kişi getirilir. Bunla cahil kimselerdir. Verdikleri cevaptan birbirlerinin haberi yoktur. Fakat üçü de aynı cevabı verecektir: “Padişahımızın bizi götüreceği yer...” Kendilerine orası neresi? diye sorulduğunda, “Padişahımız bilir.” cevabını alırlar. Bu cevaplar padişahı çok mutlu etmiştir: “Evet... orası ne Hint, ne Sint, ne Çin, ne Maçin, ne Viyana, ne de Roma’ydı! Padişah huzurundakilere: -Gördünüz ya, dedi, üçünün de cevabında bir fark yok. Hakikat bir! Kızılma benim gitmek istediğim yer, işte... Hakkın beni göndereceği yer!...” (Argunşah 1999, 167)

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/3 Summer 2010

Öykünün finali, Ömer Seyfettin'in "Kızılma"dan ne anladığını da açık etmektedir: "*Padişah birdenbire Hakkın kendisini göndereceği yeri düşündü. Nihayet bulunmaz Hak yolunun, hakikat yolunun gittiği Kızılma denen bu cennet kapısında Viyana, Roma, Hint, Sint, Çin, Maçın birtakım fani harabelerden başka bir şey miydi? Başını salladı. Arkasına dayandı. İri siyah gözlerini ufalttı. İlahi, manevi bir zevke varmış gibiydi!*" (Argunşah 1999, 167)

Ömer Seyfettin'in öyküsünde, halka, halkın irfanına, arifliğine bir vurgu yapılmakta; "Kızılma", mistik bir atmosfer içinde verilmektedir. Milli Edebiyat cereyanının önemli isimlerinden olan Ömer Seyfettin, kendi dünya görüşü doğrultusunda, halkı, cahil diye küçümşenen kişileri ön plana çıkarmaktadır. Bütün âlimlerin bilemediği bir soruyu askerler arasından tesadüfen seçilmiş üç "cahil" kişinin bilmesi, yazarın tezli bir öykü yazdığını ve öyküdeki kurguyu buna göre planladığını göstermektedir. Halk ariftir. Güçlü sezgilere sahiptir.

Ömer Seyfettin'in "Kızılma"sı, geleneksel dönemde bu kavrama yüklenen anlamlardan farklı değildir. "Kızılma", Osmanlı devletinin ufkudur. Bu bazen Batıda bir şehir olabileceken, bazen de Doğu'da bir yer olabilir. Aslında hiçbir zaman varılamayacak bir yerdir. Ufuk gibi, yaklaşıldıkça uzaklaşan bir noktadadır. Allah'ın sultanı göndereceği her yer "Kızılma" olabilir. Dünya görüşü ve sanat anlayışı bakımından Ziya Gökalp'la aynı noktada durduğunu söyleyebileceğimiz Ömer Seyfettin, "Kızılma" kavramına yüklediği anlam bakımından ondan ayrılır. Osmanlı döneminde geçen bir öykü yazmış olması, öyküsünde, Osmanlı dönemindeki geleneksel "Kızılma" düşüncesini yansıtmayı gerektirmiş olmalıdır. Buna rağmen, yukarıda belirttiğimiz gibi, halka ve onun irfanına yapılan vurgu, yazarın Milli Edebiyat anlayışının bir sonucudur. "Kızılma"nın mistik ve muhayyel oluşu ise yazarı Gökalp'ın "Kızılma" kavramına yüklediği anlama yaklaştırmaktadır.

b.Ragıp Şevki Yeşim ve Kızılma

Makedonya doğumlu olan Ragıp Şevki Yeşim (1910 – 1971), bankacılıkla ve gazetecilikle uğraşmış, Yeşim Yayınevi'ni kurmuş, gazetelerde öyküler ve tarihî romanlar tefrika etmiştir. Eserleri günümüzde Elips Kitap tarafından yayımlanmakta olan Ragıp Şevki Yeşim, tarihi romanlarında dinî, milli duygu ve düşünceleri yansıtmaya çalışmıştır. Romanları arasında, *İçimizden Biri*, *Dişi Örumcek*, *Efeleri Zümrüt Gözlü Sultan*, *Ovaya İnen Şahin*, *Güneş Orada Batar*, *Beyaz Atlı Sipahi*, *Genç Osman*, *Kızıl Elma*, *Yaralı Kurt* sayılabilir. (Necatigil 1975, 303; Işık 2006, 3879)

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/3 Summer 2010*

Ragıp Şevki, *Kızılma* romanında, daha İstanbul alınmadan önce, Yıldırım Bayezid'in Osmanlılar için "Kızılma" olduğunu söylediği Roma ve Saint Pierre Kilisesi'nin Fatih'in askerleri tarafından ele geçirilme çabalarını anlatmaktadır. 1480 yılında Otranto, Gedik Ahmet Paşa tarafından fethedilmiş, Türk askerleri İtalya'nın içlerine doğru ilerlemeye başlamışlardır. İtalya'da yaşayan küçük krallıklara mensup halk ve yöneticiler, Fatih'in Otranto'yu almakla, büyük fethin sadece ilk adımını attığını bilmektedirler.

Romanın ilk bölümünde, Fatih kılık değiştirerek bir meyhaneye gider ve Levent Ömer'in gerçekten söylendiği gibi pek cevval bir asker ve İtalya topraklarında kendisi için casusluk yapabilecek nitelikte biri olduğunu anlar. Levent Ömer'e "Kızılma" hakkında neler bildiğini sorar. Levent Ömer cevap verir: "*Derler ki... Kâfir diyarında Papa'nın oturduğu Roma şehrinde bir kilise varmış. Galiba Sen Piyer denilen bir kilise imiş. Bu kilise, sabahları güneş doğarken, akşamları güneş batarken kubbesi ile kızarmış ki yuvarlaklığı ile Kızılma'ya benzermiş.*" Fatih Levent Ömer'i cevaplar: "*Hah, söylediğin gibi... İşte ondan ötürü Papa kâfirinin ülkesine bizler Kızılma adını verdik. Gayri bütün düşüncemiz budur. Çünkü oraları Bizans'tan mirastır. Çünkü Roma İmparatorluğu'nun yarısını aldık, yarısını daha almamız gerekiyor.*" (Yeşim 2004, 24)

Levent Ömer, aldığı talimatlarla yola çıkar. Uzun bir yolculuktan sonra Roma'ya ulaşan Levent Ömer ve bir başka Türk casusu olan Marisa, "Kızılma"nın kalbinde yaşamaya başlarlar. Türk ordusu şehre girdiği zaman ordunun işini kolaylaştıracak kimi krokiler hazırlarlar. Ancak belli bir zaman sonra, Saint Pierre Kilisesi'nin çanları olağan dışı bir heyecanla çalmaya başlar. Fatih'in öldüğü sevinç içinde halka duyurulur. Roma'da büyük bir sevinç dalgası başlar. Bu ölümle birlikte, öncelikle İtalya içlerine yayılan ve kâfirler arasında bir korku yaymayı planlayan Türk birlikleri Otranto'ya çekilirler. Ardından bütün Türkler İstanbul'a doğru yola çıkarlar.

Eserde, Roma, Saint Pierre Kilisesi, İtalyan toprakları yeri geldikçe Levent Ömer'in gözüyle okuyucuya anlatılmaktadır. Şimdi okuyacağımız satırlar, Ömer ve Marisa'nın Roma'yı gördükleri ân'ı canlandırmaktadır: "*Önlerinde birdenbire koca bir şehir çıkıvermişti. Önünde Romalılardan kalma harabeler, bu harabelerin arkasında büyük taş binaları, büyük kiliseleri, kuleleri, yer yer sur parçaları, mermer sütunları ile koca Roma... Yeni doğan kızıl bir güneş bu şehrin üzerine yayılıyordu. Ama, ilk anda Levent Ömer'in gözünü alan, bu güneş ışığı ile kıpkızıl bir yuvarlak oldu. Sen Piyer Kilisesi'nin kubbesindeki yuvarlaklık... Yillardan beri duyageldiği, doğuda bütün savaşçıların dillerinden eksik olmayan, Padişahın sık sık tekrarladığı*

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/3 Summer 2010*

şey, kızıl güneş ışıkları ile bir elmayı andıran kubbenin görünüşü onu heyecanlandırdı." (Yeşim 2004, 147-148)

Ragıp Şevki Yeşim'in eserlerinin popüler tarihî roman başlığı altında düşünülmesi ve değerlendirilmesi gerekir. Roma "Kızılma"sının ayrıntılı bir şekilde anlatılması ve geleneksel dönemdeki "Kızılma" algısının popüler edebiyata yansıtılması bakımından, Ragıp Şevki'nin romanı, "Kızılma" edebiyatımıza bir katkı olarak görülmelidir.

c. Mim Kemal Öke ve *Kızılma / Sürgündeki Sevdam*

Tarih alanındaki çalışmaları ile tanınmış olan Mim Kemal Öke (d. 1955), *Günbatımı* (1991), *Yaşanmamış Anılar* (1993) adlarıyla romanlar da yayımlamıştır. (Işık 2006, 2752-2754) *Kızılma / Sürgündeki Sevdam* (1993) romanı, İstanbul işgal altındayken İngilizler tarafından Malta adasına gönderilen bir grup Türk devlet adamı, edebiyatçısı, askeri ve aydınının sürgünde geçen sıkıntılı günlerini anlatmaktadır.

İstanbul işgal edildikten sonra, İngilizler, milli mücadele hareketi içerisinde yer alabilecek kişileri pasifize etmek, ayrıca rehin olarak kullanıp pazarlık konusu yapabilmek maksadıyla çok sayıda Türk entelektüelini, askerini, devlet adamını Malta adasına göndermişler ve burada iki seneye yakın onları esir tutmuşlardır. Malta'ya farklı gruplar halinde sürgün edilen Türk aydını çok sayıda ise de, romanda adları geçen, dahası romanın omurgasını oluşturan Türk aydınları arasında, Ziya Gökalp, Süleyman Nazif, Ahmet Ağaoğlu, Hüseyin Cahit Yalçın, Sait Halim Paşa gibi isimler yer almaktadır. Roman boyunca bu kişilerin sürgündeki sıkıntıları anekdotlar haline verilmekte, verilen bilgiler belgelere dayandırılmaktadır.

Eserde en çok ön plana çıkan tiplerden biri Ziya Gökalp'tir. Eserin "Kızılma" ile ilişkilendirilebilecek satırları şöyledir: "*Tarihe bakınız diye söyleyenler çoktu içlerine: Turan derken, Viyana'dan Altaylar'a bir Türk birliği hayal ederken küçük bir adaya tıklamak!*" (Öke 1993, 84) Yazar, özellikle Ziya Gökalp'a vurgu yaparken, biraz da eserin adındaki iç acıtıcı çelişkiyi onun üzerinden vurgulamak istemektedir. *Kızılma*'yı bu sürgünden sadece birkaç sene evvel o yazmış, "Kızılma" edebiyatını modern dönemde yeniden o başlatmıştır. Ancak bu büyük ideal adamı, küçük bir adada esir durumdadır. 1913'te "Kızılma" şiirini yazmak ve 1919'da Malta'ya sürülmek! Yazarın altını çizmek istediği trajik durum budur ve bu durum, her Türk gibi *Kızılma / Sürgündeki Sevdam* yazarını da üzmektedir. Romanda, Gökalp'ın öne çıkarılmış olması, Kızılma

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/3 Summer 2010*

edebiyatımız açısından önem arz etmektedir. *Kızılma / Sürgündeki Sevdam*, Gökalp'in vurguladığı "Türklerin birliği" idealinin, yani Kızılma'nın modern dönemdeki algılanış biçiminin bir devamıdır.

d.Halil Delice ve *Cihan Şampiyonu Kara Ahmet*

Halil Delice'nin romanı, Kurtdereli Mehmet, Koca Yusuf, Kel Aliço gibi tarihimizdeki efsane güreşçilerden biri olan Kara Ahmet'in hayatından uzun bir kesit sunmaktadır. 1877 – 1902 seneleri arasında geçen roman, Kara Ahmet'in güreşe başladığı tarihle, sağlık sebepleriyle güreşe veda ettiği tarihler arasında anlatılmaktadır. Romanın alt başlığı olan "Güreşle 'Kızılma'yı Aradı" cümlesi, eserin konusunu özetlemektedir.

1877–1878 Rus Harbi, romanın ilk bölümlerindeki arka planı oluşturmaktadır. Ruslar tarafından muhasara altına alınan Plevne'nin Gazi Osman Paşa önderliğindeki Türk askerlerince savunulması ve bu sırada henüz sekiz yaşında olan Kara Ahmet'in savaşta gösterdiği kahramanlıklar bütün Osmanlı topraklarında duyulmuş, Kara Ahmet daha çocuk yaşta ünlenmiştir. Bu muhasara esnasında annesi ve babası şehit düşen ve Leyla adlı kız kardeşi kaybolan Ahmet, Hikmet Dede tarafından korunur ve kollanır. Hikmet Dede'nin irfan ehlinde biri olduğu anlaşılmaktadır. Çocuk Ahmet'in en büyük tutkusu güreştir ve Hikmet Dede bir gün kendisini çağırıp, güreş yaparak kendisine yar olacak kızı bulacağını, güreş peşinde koşarken sevdiğine kavuşacağını söyler ve kendisine küçük bir torba içinde senelerdir çürümeden beklemiş bir elma uzatır. Bu kızıl renkli bir elmadır ve Kara Ahmet ne zaman ki doğru kadınla karşılaştı, o vakit bu "Kızılma" parlamaya başlayacaktır. Hikmet Dede, bir yandan Frenk şehirlerinde gezip ecnebi güreşçilerle güreşeceğini, bir taraftan da kendisi için doğru olan kadını arayacağını söylemiştir. Hikmet Dede, "Kızılma"nın tarihimizdeki, kültürümüzdeki yerini vurgular ve Kara Ahmet'e dinî, milli bir bilinç kazandırmaya çalışır.

"Kızılma", Ahmet'in kendi kişiliğini eğitmesi, kendi ruhunu terbiye edişidir. İslam tasavvufunun, insanın içindeki derinliğe yönelmesini, kendini çirkinliklerden arındırmasını, nefsini terbiye etmesini amaçladığını hatırlarsak, "Kızılma", bu romanda, dıştaki yolculuğa paralel olarak içte de devam eden bir yolculuğu, bir yükselişi, bir tırmanışı sembolize etmektedir. Kara Ahmet Hikmet Dede'ye, "...güreşle Kızılma'yı fethetmem ve sonrası bu kızla evlenmem neye işaret olacak?" sorusunu yöneltir. Hikmet Dede'nin verdiği cevap, "Kızılma" motifinin, romanda, sadece kişisel değil toplumsal anlamlar ve hedefler içerdiğini de göstermektedir: "*Böyle bir kız bulup onunla evlenmen, senin; muhabbet silahıyla vurulman... Leyla'da Mevla'yı bulman... Kızılma'ya, gerçek sevgiye, aşka*

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/3 Summer 2010*

kavuşmanın... ve en önemlisi de... senin neslinden gelenlerin, çok zor günler geçirecek Türkoğlu'nu, yeni Kızılmalara götürmesi... Türk milletinin eski şanlı günlerini yakalamasını sağlaması olacaktır." (Delice 2009, 50-52)

Romanda, batan güneş sürekli olarak "Kızılma"ya benzetilmiş, bu kullanım artık bir "leitmotif" haline getirmiştir. Eserin neredeyse tümü, Kara Ahmet'in Avrupa şehirlerinde güreşerek gönlünün sultanını arayışını anlatır. Her seferinde daha güçlü rakiplerle karşılaşan Kara Ahmet, her seferinde daha büyük başarılar imza atar. Paris'te, yolda kendisine çarptığı ve yere düşmesine sebep olduğu Benoit, yıllardır aradığı "doğru kadın"dır. Zira "Kızılma" ancak onun yanındayken parıldamaktadır. Bu gerçeği kendisiyle paylaşır. Uzun mücadelelerden sonra, Kara Ahmet ve Benoit birbirlerine kavuşurlar. Benoit, Müslüman olarak Ayşe Zarife adını alır. Evlenirler ve gelin de damat da büyük bir huzura kavuşurlar. Yukarıda da belirttiğimiz gibi, eserde, Kızılma, "ruh terbiyesi", "nefs tezkiyesi", ebedi güzellik, iki cihan saadeti anlamlarına geldiği gibi, temellendirilmemiş de olsa, Türklerin kaybettiği toprakları yeniden ele geçirmeleri ve cihan hâkimiyetine ulaşmaları anlamlarına da gelmektedir. Kızılma, burada, hem kişisel, hem de toplumsal, dahası evrensel bir kurtuluşun sembolü gibi gösterilmek istenmiştir.

SONUÇ

"Kızılma", MÖ 200'den itibaren tarih sahnesine çıkan Türklerin dünyaya hâkim olma ideallerinin, cihan hâkimiyeti mefkûrelerinin sembolüdür. Bu sembolün, Türk tarihinin hangi döneminde ortaya çıktığı konusu tartışmalı ise de, Osmanlılarla birlikte pek çok Türkçe metinde bu kavrama rastlanmaya başlanır. *Saltukname*'den Evliya Çelebi'ye, masallardan halk şairlerinin şiirlerine kadar kültürümüzün bir parçası haline gelen "Kızılma", modern dönemlere gelindiğinde, Türk şair ve yazarlar tarafından, yeniden edebiyatın bir kavramı, bir sembolü olarak kullanılmaya başlanacaktır. Yeni Türk Edebiyatı döneminde "Kızılma"yla ilgili verilmiş eserleri, şiir ve öykü/roman olmak üzere iki grupta değerlendirmeye çalışalım:

"Kızılma" kavramı/sembolü, ünlü Türk milliyetçisi Ziya Gökalp'ın 1913 yılında yayımladığı "Kızılma" adlı uzun manzumeyle birlikte geleneksel anlamından uzaklaşacaktır. Artık Osmanlı'nın sahip olmak istediği Batı şehirleri ya da daha geniş anlamda Osmanlı'nın cihan hâkimiyeti ideali olmak yerine, dünya Türklerinin hayatın bütün alanlarında en yüksek noktaya ulaşmaları, birleşmeleri, "Türklerin bir araya gelerek kuracakları, yüzyıllardır özlemini çektikleri Turan ülkesi" anlamlarında kullanılmıştır. Gökalp,

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/3 Summer 2010*

şiiirinde, “Kızılelma”ın muhayyel bir yer olduğunu vurgulamış, belli bir coğrafyaya, belli bir bölgeye işaret etmemiştir. Gökalp'ı takip eden ve 1914 yılında *Muhterem Katil* adlı piyesinde “Kızılelma” idealini dile getiren bir şiiire yer veren Aka Gündüz, bu sembolü Türklerin güç birliğı ederek Turan'a ulaşmaları idealiyle bütünleştirir ki, bu yaklaşımın Gökalp'tan bir farkı yoktur. Ancak “Kızılelma”sının muhayyel değil müşahhas oluşuyla Gökalp'tan ayrılır.

Türkçülük anlayışını “Dünyadaki bütün Türklerin tek bir devlet halinde, tek bir bayrak altında her sahada bütün milletlerden ileri ve hepsinden üstün olmaları düşüncesi...” şeklinde izah eden Nihal Atsız'ın şiiirlerinde geçen “Kızılelma” kavramı da, yazarın Türkçülük anlayışına yüklediğı anlamın paralelindedir. Dolayısıyla Nihal Atsız, tıpkı Aka Gündüz gibi, “Kızılelma”sını müşahhaslaştırmasıyla Gökalp'tan ayrılır. Ancak temelde, Türklerin birliğı, bütünlüğü ve kurtuluşunu istemeleri bakımından her iki şiiir de aynı çizgide birleşirler. Niyazi Yıldırım Gençosmanoğlu, Dilaver Cebeci ve diğer milliyetçi şiiirler, kanaatimizce Gökalp'ın “muhayyel”liğıyle Atsız'ın “müşahhas”lığı arasında gidip gelseler de, temelde “Kızılelma” sembolüne Gökalp'ın yüklediğı Türk birliğı, Türk'ün yükselişi, kurtuluşu ana düşüncesini eserlerinde devam ettirirler.

Yahya Kemal'in iki şiiirinde geçen “Kızılelma” ise, geleneksel dönemlerde Osmanlı'da kabul görmüş “Kızılelma” anlayışının yeniden canlandırılması olarak anlaşılmalıdır. Şiiirde, Fatih Sultan Mehmet'in sadrazamı olan Gedik Ahmet Paşa'nın Otranto'yu fethinden bahsedildiğine göre, Osmanlı dönemindeki Kızılelma anlayışının işleniyor olması anlaşılır bir durumdur. Aynı şekilde Niyazi Yıldırım'ın da geleneksel anlayışa bağılı bir “Kızılelma” sembolünü şiiirleştirdiğı mısralarına rastlamak mümkündür.

Yeni Türk Edebiyatı'nda, Ömer Seyfettin, Ragıp Şevki Yeşim, Mim Kemal Öke, Halil Delice gibi yazarların öykü ya da romanlarında Kızılelma sembolünü işledikleri görülür. Bu metinleri, geleneksel “Kızılelma” anlayışını benimseyenler, Gökalp'la birlikte ortaya çıkan Türkçülük ülküsü çerçevesindeki modern “Kızılelma” anlayışını benimseyenler ve diğerleri olmak üzere üç grupta ele almak mümkündür.

Ömer Seyfettin ve Ragıp Şevki Yeşim'in eserleri Osmanlı döneminde geçmektedir. Dolayısıyla ikisinde de, “Kızılelma”nın, Osmanlı'nın Batı şehirlerini keşfetmesi, “İla-yı kelimetullah”ı yayması, Osmanlı'nın cihan hâkimiyeti ideali biçiminde görülmesi ve gösterilmesi anlaşılır bir durumdur. Ömer Seyfettin'in öyküsünde “Kızılelma”, padişahın ayağının bastığı, basmak istediğı herhangi bir

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/3 Summer 2010*

yer olarak çizilirken, Ragıp Şevki Yeşim, romanında Roma'yı ve Saint Pierre Kilisesi'ni işlemektedir. Böylelikle Yahya Kemal'in şiiri ile ortak bir tarihî arka plana yaslınır.

Halil Delice'nin romanında tarihî arka plan 19. asrın sonlarıdır. Bu romanda, Bütün Avrupa şehirleri ve hatta Rusya "Kızılma" olarak görülür. Ayrıca bu eserde geleneksel Kızılma anlayışı hâkimse de, buna ek olarak, "Kızılma", "ruh terbiyesi"ni, "nefs tezkiyesi"ni, ebedi güzelliği, iki cihan saadetine ulaşma ümidini içermekte, bir başka deyişle İslam tasavvufunun insanı getirmek istediği noktaya özdeşleşmektedir. Bu makalede anılan pek çok eserde nasıl ki "Kızılma" Osmanlı'nın ya da Türk milletinin yükselişini, kurtuluşunu hedeflemişse, Halil Delice'nin de eserinde, geleneksel "Kızılma" anlayışıyla birlikte, bireysel bir kurtuluştan ve yükseliştan bahsettiği görülmektedir.

Mim Kemal Öke'nin romanı İstanbul'un işgali senelerinde geçer. Eserde Kızılma'nın çok fazla üzerinde durulmamış olsa da, 1919'dan sonra gerçekleşen Malta Sürgünü'nü ve özellikle Ziya Gökalp'ı odaklayan bir eser olması hasebiyle, Türk birliği, Turan ideali çerçevesinde kotarılmış olduğunu söylemek mümkündür. 1913'te ünlü "Kızılma" şiirini yazıp büyük ideallerin peşine düşen Gökalp, 1919'da hayallerinden çok uzaklardadır. Roman bu trajik duruma dikkat çekmek ister.

Eski çağlardan beri edebiyatımızın önemli bir motifi olan "Kızılma"nın, modern dönemlerde de, milletimizin tecrübe ettiği kimi olayların, atlattığı kimi badirelerin tesiriyle anlamını zenginleştirerek, değiştirerek edebiyatın bir malzemesi olmaya devam ettiği görülmektedir.

KAYNAKÇA

- AKA Gündüz, **Muhterem Katil**, Zarafet Matbaası, İstanbul 1914.
- AKTAŞ Şerif, **Büyük Türk Klasikleri** C. 11, Ötüken Söğüt, İstanbul 1992, s. 318-320.
- AKYÜZ Kenan, **Modern Türk Edebiyatının Ana Çizgileri**, 5. bs., İnkılap Kitabevi, İstanbul 1990.
- ATSIZ (Nihal), 1947, "Kızılma", **Kızılma**, S.1 (1947), s. 3-4.
- ATSIZ Nihal, **Yolların Sonu**, 5. bs., İrfan Yayınevi, İstanbul 1997.
- AYVAZOĞLU Beşir, **Yahya Kemal / Eve Dönen Adam**, Kapı Yayınları, İstanbul 2008.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/3 Summer 2010*

-
- DANIŞMEND İsmail Hami, **Türklük Meseleleri**, 3. bs., İstanbul Kitabevi, İstanbul 1983.
- DELİCE Halil, **Cihan Şampiyonu Kara Ahmet**, 2. bs., Babıali Kültür Yayıncılığı, İstanbul 2009.
- DURMUŞ Mithat, **Mitopoetik Şair Niyazi Yıldırım Gençosmanoğlu**, Manas Yayıncılık, Elazığ 2010.
- GENÇOSMANOĞLU Niyazi Yıldırım, **Alperenler Destanı – Bütün Şiirleri 3**, Türk Edebiyatı Vakfı Yayınları, İstanbul 2002b.
- GENÇOSMANOĞLU Niyazi Yıldırım, **Destanlar Burcu – Bütün Şiirleri 1**, 2. bs., Türk Edebiyatı Vakfı Yayınları, İstanbul 2002a.
- GÖKALP Ziya, **Türkçülüğün Esasları**, 7. bs., İnkılap Kitabevi, İstanbul 2004.
- GÖKYAY Orhan Şaik, “Kızılelma Üzerine”, **Tarih ve Toplum**, Ocak, Şubat, Mart, Nisan, S. 25, 26, 27, 28, (1986), s. 9-14, s. 20-24, s. 9-13, s. 9-13.
- GÖKYAY Orhan Şaik, **DİA İslam Ansiklopedisi C. 25**, TDV Yayınları, İstanbul 2002, s. 559-561.
- GÜLTEPE Necati, **Kızılelma'nın İzinde**, Milenyum Yayınları, İstanbul 2007.
- IŞIK İhsan, **Türkiye Edebiyatçıları ve Kültür Adamları Ansiklopedisi**, C.2, Elvan Yayınları, Ankara 2006, s. 808.
- IŞIK İhsan, **Türkiye Edebiyatçıları ve Kültür Adamları Ansiklopedisi**, C.7, Elvan Yayınları, Ankara 2006, s. 2752-2754.
- IŞIK İhsan, **Türkiye Edebiyatçıları ve Kültür Adamları Ansiklopedisi**, C.9, Elvan Yayınları, Ankara 2006, s. 3879-3880.
- KAPLAN Mehmet, **Şiir Tahlilleri 2**, 5. bs., Dergah Yayınları, İstanbul 1992.
- MÜFTÜOĞLU (Mustafa), “Türkçülük Telakkiniz Nedir?” **Kızılelma**, S.1 (1947), s.8-9.
- NECATİGİL Behçet, **Edebiyatımızda İsimler Sözlüğü**, Varlık Yayınları, 8. bs., İstanbul 1975.
- ÖKE Mim Kemal, **Kızılelma / Sürgündeki Sevdam**, İrfan Yayıncılık, İstanbul 1993.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/3 Summer 2010*

ÖMER SEYFETTİN, **Bütün Eserleri- Hikâyeler 2**, (Hazırlayan: Hülya Argunşah), Dergâh Yayınları, İstanbul 1999.

TANSEL Fevziye Abdullah, **Ziya Gökalp Külliyyatı 1/Şiirler ve Halk Masalları**, 2. bs., Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1972.

Yahya Kemal, **Eski Şiirin Rüzgarıyla**, 5. bs., İstanbul Fetih Cemiyeti, İstanbul 1993.

YERASİMOS Stefanos, "Ağaçtan Elmaya: Apokaliptik Bir Temanın Soyağacı", **Cogito**, Kış, S. 17 (1999), s. 291-332.

YEŞİM Ragıp Şevki, **Kızılma**, Elips Kitap, Ankara 2004.

YILMAZ Arif, **Niyazi Yıldırım Gençosmanoğlu/Hayatı ve Şiir Sanatı**, Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı, Ankara 2000.